

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Faculty of Romance and Germanic Philology
Linguistics and Translation Department

Translation project:

Translation of *The Psychology of Interpersonal Relations* by Fritz Heider

Перекладацький проєкт:

Переклад книги Фріца Гайдера «*The Psychology of Interpersonal Relations*»

BA Paper

Olena Hordenko

PERb-2-22-4.0d

Цим підписом засвідчую, що подані до захисту
рукопис та електронний документ є ідентичними.
03.06.2026

Research supervisor:
Professor O. Komar

Kyiv 2026

ABSTRACT

The paper examines the psychological terminology in Fritz Heider's scientific monograph, *The Psychology of Interpersonal Relations* (1958), and the challenges of translating it into Ukrainian. The aim of the study is to identify the specific features of Heider's psychological terms, to analyse the main translation difficulties they pose, and to determine the techniques applied to render their meaning accurately in the target language. The source text is characterised by composite and interdisciplinary terms, authorial neologisms, and latently polysemous units that lack established Ukrainian equivalents. A sample of 102 terminological units was compiled by continuous selection. The analysis reveals that calque is the dominant technique (63.7%), followed by modulation (22.5%), borrowing (5.9%), generalisation (3.9%), and particularisation and description (2.0% each). The translation is found to preserve the scientific style and terminological consistency of the original, though occasional generalisations result in a partial loss of meaning.

Keywords: borrowing, calque, Fritz Heider, modulation, psychological terminology, translation techniques.

АНОТАЦІЯ

Роботу присвячено дослідженню психологічної термінології наукової монографії Фріца Гайдера «Психологія міжособистісних стосунків» (1958) та труднощам її перекладу українською мовою. Метою перекладацького проєкту є визначення специфіки термінів Гайдера, аналіз основних перекладацьких труднощів і виявлення прийомів, застосованих для точного відтворення їхнього значення в мові перекладу. Текст оригіналу характеризується складеними й міждисциплінарними термінами, авторськими неологізмами та латентно полісемантичними одиницями, для яких в українській мові відсутні усталені відповідники. Вибірку, яка включає 102 одиниці, складено методом суцільного відбору. Домінуючим прийомом є калькування (63,7 %), далі – модуляція (22,5 %), запозичення (5,9 %), генералізація (3,9 %), конкретизація та описовий переклад (по 2,0 %). Встановлено, що переклад загалом зберігає науковий стиль та термінологічну послідовність оригіналу, однак окремі випадки генералізації призводять до часткової втрати значення.

Ключові слова: запозичення, калькування, Фріц Гайдер, модуляція, психологічна термінологія, прийоми перекладу.

CONTENTS

<i>INTRODUCTION</i>	4
<i>CHAPTER 1. TRANSLATION OF FRITZ HEIDER'S THE PSYCHOLOGY OF INTERPERSONAL RELATIONS</i>	5
<i>CHAPTER 2. LEXICAL, SEMANTIC AND STYLISTIC FEATURES OF FRITZ HEIDER'S THE PSYCHOLOGY OF INTERPERSONAL RELATION</i>	26
2.1. General Characteristics of the Source Text and Its Terminology	26
2.2. The Notion, Typology and Specific Translation Features of Psychological Terminology	27
2.3. Translation Techniques and Challenges of Rendering the Meaning of Psychological Terminology	29
<i>CONCLUSIONS</i>	33
<i>REFERENCES</i>	34
<i>APPENDICES</i>	35

INTRODUCTION

The basis of this translation project is an excerpt from Fritz Heider's scientific work *The Psychology of Interpersonal Relations*, which belongs to the field of social psychology and contains a large number of specialized terms.

The relevance of this work lies in the need to make scientific psychological texts more accessible to Ukrainian readers. The translation of this type of texts helps to spread knowledge and allows current issues to be viewed from different perspectives. An important role in this process is played by the accurate rendering of terminology, as it ensures the understanding of the main ideas of the text.

The translation of scientific and technical texts, including psychological works, has attracted significant scholarly attention in recent decades. Contemporary studies of specialised translation focus on terminology, scientific discourse, and the rendering of specialised language (Olohan, 2016; Munday, 2016). Issues of equivalence and lexical meaning in translation are examined by Baker (2018) and Byrne (2006). The challenges of rendering scientific terminology into Ukrainian and other Slavic languages have been discussed by Kozachuk (2023). The translation of psychological discourse, including attribution theory and social perception, remains underexplored in Ukrainian translation studies, which determines the topicality of the present translation project.

The object of the research is the psychological terminology in scientific discourse.

The subject is Heider's psychological terms, their specific features, and the main techniques used to render their meaning in Ukrainian.

The aim of the translation project is to examine the specific features of psychological terms, the difficulties of their translation, and the main methods and techniques used to achieve an accurate and clear rendering of their meaning into Ukrainian.

To achieve the aim, the following **objectives** are set:

- 1) to translate the excerpt from Fritz Heider's book;
- 2) to identify the main features of psychological terminology in the source text;
- 3) to analyze the methods and techniques of translating psychological terms into Ukrainian;
- 4) to determine the most effective translation strategies.

The material of the research includes an excerpt from Fritz Heider's *The Psychology of Interpersonal Relations* (1958) and its Ukrainian translation. The source text contains 41,932 characters; the target text contains 37,624 characters. The total volume of the translation project is 35 pages.

The structure of the research. The paper consists of an introduction, two chapters, conclusions, references, and appendices. Chapter 1 presents the translation of the source text. Chapter 2 focuses on the analysis of psychological terminology and the ways of its translation. The conclusions summarize the main results of the research.

CHAPTER 1. TRANSLATION OF FRITZ HEIDER'S *THE PSYCHOLOGY OF INTERPERSONAL RELATIONS*

Perceiving the other person

Through perception we come to cognize the world around us, a world made up of things and people and events. Obviously, the existence of the other person, *O*, as an object with not only physical and spatial particulars, but also with complex psychological properties, must be mediated in some way to the subject, that is perceived by *p*, if *o* is to feature in *p*'s thinking, feelings, and actions. Likewise, if *p* is to influence *O*, he must create changes that in some way can be perceived by *o*, barring, of course, internal reactions such as those instigated by drugs that affect *o*. The nature of this perception, in particular the principles that underly the coordination between the stimulus conditions outside the person and his experience or phenomenal representation of them, is the topic to which we shall address ourselves here.

Bruner and Tagiuri, to whom we can refer for a discerning integration of representative studies concerning the perception of people, have grouped the studies into three categories: the recognition of emotions in others, the accuracy of appraisals of other personalities, and the process by which personality impressions are formed. They conclude that the current trend in research. . . appears to be in the direction of investigating what kinds of organized impressions are formed under varying conditions of cue, role, set, and prior information. There appears to be a deemphasis of interest in the nature of judgmental accuracy, and a renewed emphasis in the judging process. . . . (Bruner and Tagiuri, 1954, p. 648.)

Our orientation is directed toward explicating some of the naive, implicit principles that underlie perception, principles that connect the stimulus configurations presented to the person with his apprehension of them. During the course of this explication, we shall leave the realm of naive psychology and make use of knowledge gained from the scientific, causal

Сприйняття іншої людини

Сприйняття дає людині змогу пізнавати світ речей, подій і людей. Інша особа (далі *O* – інша особа) входить у поле досвіду суб'єкта (далі *P* – референтна особа) лише тоді, коли її існування набуває для *P* певної визначеності. *O* постає не лише як просторовий об'єкт, а й як суб'єкт мислення, діяльності й почуттів. Щоб вплинути на *O*, *P* має здійснити дію, наслідки якої *O* здатна сприйняти, беручи до уваги її внутрішні процеси, за винятком реакцій, спричинених дією фармакологічних препаратів. У цьому розділі ми розглянемо природу такого сприйняття, зокрема принципи, що пояснюють, як зовнішні умови стимулів пов'язані з їхнім сприйняттям людиною.

Джером Сеймур Брунер і Ренато Таджурі узагальнили основні дослідження сприйняття людей і поділили їх на три групи: розпізнавання емоцій інших людей, точність оцінювання особистісних характеристик і процес формування вражень про особистість. Вони зазначають, що сучасні дослідження більше зосереджені на тому, які враження формуються за різних умов – залежно від сигналів, ролі, установки та попередньої інформації. Водночас інтерес до точності суджень слабшає, а основну увагу приділяють самому процесу оцінювання (Джером Сеймур Брунер і Ренато Таджурі, 1954, с. 648).

Наш підхід полягає у з'ясуванні питання, як пов'язані конфігурації стимулів і їх сприйняття у повсякденному досвіді, тобто визначенні тих імпліцитних принципів, які лежать в основі сприйняття. Надалі ми вийдемо за межі повсякденного розуміння і спиратимемося на результати наукового каузального дослідження перцептивного процесу.

analysis of the perceptual process. Moreover, because many of the principles underlying social perception have parallels in the field of nonsocial or thing perception, and because in many instances their significance has first been recognized in this field, we shall frequently have recourse to knowledge about the perception of things.

We shall speak of “thing perception” or “nonsocial perception” when we mean the perception of inanimate objects, and of “person perception” or “social perception” when we mean the perception of another person. The term “object perception” which has been traditionally used in discussions of the perception of things is avoided in this chapter, since the word “object” is also used in its more general sense-“the object of perception” or “the distal object”-which includes persons as well as things. Brunswik’s (1934) conclusion, that the objects of social and nonsocial perception are similar in regard to their formal characteristics as well as in regard to the processes by which they are perceived, is in general a valid framework for discussion (p. 211).

This is not to say, of course, that there are no differences between the perception of things and people. It is a commonplace that inanimate objects differ from persons in important ways. In discussing thing perception, we assume that there are real, solid objects with properties of shape and color, things placed in particular positions in real space, having functional properties making them fit or interfere with our purposes, and in general defining their place in the space of means-end relations. There is a chair on which one can sit; there is an object with which one can cut paper, tie a package, or write a note.

In discussing person perception, we also assume that these “objects” have color and occupy certain positions in the environment. They are, however, rarely mere manipulanda; rather they are usually perceived as action centers and as such can do something to us. They can benefit or harm us

Позаяк значна кількість принципів соціального сприйняття мають відповідники у сфері сприйняття речей (у багатьох випадках їхнє значення вперше з’явилося саме в такому контексті), надалі ми неодноразово звертатимемося до знань про сприйняття речей.

У цьому розділі ми використовуємо термін «сприйняття речей» або «несоціальне сприйняття», коли маємо на увазі сприйняття неживих об’єктів. Термін «сприйняття людини» або «соціальне сприйняття» означає сприйняття іншої людини. Термін «об’єктне сприйняття», який традиційно застосовують у дослідженнях сприйняття речей, у цьому розділі не використовується. Слово «об’єкт» має і ширше значення, як «об’єкт сприйняття» або «дистальний об’єкт», і охоплює як речі, так і людей. Висновок Егона Брунвіка (1934) про те, що об’єкти соціального й несоціального сприйняття подібні за своїми формальними характеристиками та за процесами їх сприйняття, загалом може слугувати основою для подальшого обговорення (с. 211).

Це, звісно, не означає, що між сприйняттям речей і сприйняттям людей немає відмінностей, позаяк неживі об’єкти значно відрізняються від людей. Говорячи про сприйняття речей, ми виходимо з того, що існують реальні, матеріальні об’єкти з певною формою та кольором. Вони займають визначене місце у просторі й мають функціональні властивості: можуть сприяти досягненню наших цілей або перешкоджати їм. Загалом, вони визначають своє місце в системі засобів і цілей. Є стілець, на якому можна сидіти, й є предмет, за допомогою якого можна розрізати папір, перев’язати пакунок або написати записку.

Говорячи про сприйняття людини, ми також виходимо з того, що ці «об’єкти» мають колір і займають певне місце у просторі. Проте вони рідко є лише об’єктами маніпуляцій. Зазвичай їх сприймають як центри дії й як такі, що здатні впливати на нас. Вони можуть свідомо приносити

intentionally, and we can benefit or harm them. Persons have abilities, wishes and sentiments; they can act purposefully, and can perceive or watch us. They are systems having an awareness of their surroundings and their conduct refers to this environment, an environment that sometimes includes ourselves. And yet, just as the contents of the nonsocial environment are interrelated by certain lawful connections, causal or otherwise, which define what can or will happen, we assume that there are connections of a similar character between the contents of the social environment.

At the outset we should like to distinguish two roles of perception in interpersonal relations. In the first, the concern of this chapter, the emphasis is on the conditions that lead p to perceive his environment and the people in it as he does. In the second, the topic of the following chapter, p's attention is directed toward o as a perceiver; there the main problems concern the conditions that lead p to realize that o is perceiving something, the effects of o's perceptions on himself as understood by p, and how all this affects p's feelings and behavior. One might say the first role deals with perceiving the other person, whereas the second deals with the other person as perceiver.

Phenomenal and Causal Description in Perception

By phenomenal description is meant the nature of the contact between the person and his environment as directly experienced by the person. By causal description is meant the analysis of the underlying conditions that give rise to perceptual experience. There is no a priori reason why the causal description should be the same as the phenomenal description, though, of course, the former should adequately account for the latter. We shall see, however, that though there are differences between the two, the parallels are marked.

It has often been stressed, especially by phenomenologists, that the person feels that he is in direct contact with things and persons in his

нам користь або завдавати шкоди, й ми можемо робити те саме стосовно них. Людина має здібності, бажання й почуття, вона діє цілеспрямовано, сприймає нас або спостерігає за нами. Вона усвідомлює те, що відбувається навколо, і її поведінка пов'язана з оточенням, яке іноді включає й нас самих. Водночас, як і у світі речей, де об'єкти пов'язані певними закономірними причинно-наслідковими чи іншими зв'язками, які визначають, що може або має відбутися, ми припускаємо, що подібні зв'язки існують і в соціальному світі.

Спершу ми хотіли би розмежувати дві ролі сприйняття в міжособистісних стосунках. У першому випадку, якому присвячено цей розділ, йдеться про умови, від яких залежить, як Р сприймає своє оточення та людей у ньому. У другому випадку, який ми розглянемо в наступному розділі, увага Р спрямована на особу О як на суб'єкта сприйняття. Тут головними постає питання: за яких умов Р усвідомлює, що О щось сприймає; як Р розуміє вплив сприйняття О на себе; і як усе це позначається на почуттях і поведінці Р? Отже, перша роль стосується сприйняття іншої людини, а друга – іншої людини як суб'єкта сприйняття.

Опис сприйняття на рівні досвіду та каузальний опис

Під описом сприйняття на рівні досвіду мається на увазі характер контакту людини з оточенням, який вона безпосередньо переживає. Каузальний опис – це аналіз умов виникнення досвіду сприйняття. Немає підстав наперед вважати, що каузальний опис має збігатися з описом на рівні досвіду, хоча, безумовно, перший повинен належно пояснювати другий. Однак, попри відмінності, ці підходи мають чимало спільних рис.

Часто наголошується (особливо представниками феноменологічного підходу), що людина відчуває себе в прямому

environment. He sees objects directly, just by focusing his eyes upon them. He acts on objects directly by touching them and lifting them. The same is true of person perception. He not only perceives people as having certain spatial and physical properties, but also can grasp even such intangibles as their wishes, needs, and emotions by some form of immediate apprehension.

Asch has made the point that the . . . attitude, which has been aptly described as naive realism, . . . sees no problem in the fact of perception or knowledge of the surroundings. Things are what they appear to be; they have just the qualities that they reveal to sight and touch. The surroundings open themselves to us directly and almost without deviation, as if we were face to face with objective reality. (Asch, 1952, p. 46.)

Dunker, who describes the direct presence of the objects of perception as “participation,” has urged that the phenomenal “self-givenness” of the object must be recognized as an important characteristic of perception: Seeing has the phenomenal characteristics of “being open to,” more generally, of “participating in.” “I see the tree” is equivalent to: “I participate (in a definite manner) in the tree”; or, “The tree is given to me in a definite manner.” . . . We must not fail to mention the phenomenal self-givenness of the object in which I participate by seeing. The tree appears “in person,” not by any chance “as image.” (Dunker, 1947, 506-507.)

For Scheler (1913, trans. 1954, Part 111) the immediate awareness of other people’s minds is of central importance. Asch presents a vivid description of the experience of direct contact with other people’s thoughts, wishes, and emotions:

To naive experience the fact of being “in touch with” other persons is most direct and unmediated by intervening events. We experience direct

контакті з речами та людьми у своєму оточенні. Вона сприймає об’єкти безпосередньо, зосереджуючи на них погляд, взаємодіє з ними, торкаючись і піднімаючи їх. Те саме стосується й сприйняття людей. Людина сприймає інших не лише як об’єкти, що мають певні просторові та фізичні властивості, а й може одразу осягнути навіть такі невлвовими речі, як їхні бажання, потреби та емоції.

Соломон Еш зазначає, що установка, яку влучно називають «наївним реалізмом», не вбачає жодної проблеми в самому факті сприйняття або пізнання навколишнього світу. Речі є такими, якими вони нам видаються; вони мають саме ті властивості, які сприймаються очима й на дотик. Світ постає перед нами безпосередньо, майже таким, яким є насправді, ніби ми перебуваємо віч-на-віч з об’єктивною реальністю (Соломон Еш, 1952, с. 46).

Карл Данкер описує безпосередню присутність об’єктів сприйняття як «участь». Він підкреслює, що в досвіді об’єкт постає як даний сам по собі, й цю особливість необхідно визнати важливою характеристикою сприйняття. Візуальне сприйняття має характер «відкритості до» або, в ширшому значенні, «участі в». Вислів «я бачу дерево» означає: «я певним чином беру участь у дереві» або «дерево певним чином дане мені». Не можна залишати поза увагою той факт, що під час візуального сприйняття об’єкт постає як самостійно наявний, а не як образ. Дерево з’являється «самé», а не «як зображення». (Карл Данкер, 1947, с. 506–507).

У Макса Шелера (1913; пер. 1954, ч. III) усвідомлення внутрішнього світу інших людей відіграє провідну роль. Соломон Еш яскраво описує переживання прямого контакту з думками, бажаннями та почуттями інших: у наївному досвіді сам факт «перебування в контакті» з іншими людьми здається найбільш безпосереднім і нічим не опосередкованим. Ми переживаємо прямий зв’язок з іншими: емоція

communication with others: emotion clashing with emotion, desire meeting desire, thought speaking to thought. Often there is virtually no lag between the psychological event in one person and its grasp in the other. We may even anticipate the thought and feelings of those we know, and it would appear that we are as directly connected with others as with our own psychological processes. It seems sufficient for the actions and purposes of others to be there to make them visible and comprehensible; the process appears entirely translucent. (Asch, 1952, p. 142.)

In contrast to phenomenal description is the causal analysis which, instead of revealing the person as being in direct contact with the objects of perception, distinguishes a number of steps. A somewhat technical vocabulary has been built up to describe these steps. According to causal analysis, the perceptual process may be conceived of as a perceptual arc (Brunswik, 1952) encompassing two end points—the object, i.e., the part of the environment toward which perception is directed; and the percept, i.e., the way the object appears to us. The former has been referred to by Brunswik (1952) as the initial focus inasmuch as it is the starting point of the perceptual arc. It has also been referred to as the distal stimulus since it pertains to something “outside the person’s skin,” at a distance from the person. It is the chair “out there” that is seen or the melody coming from the violin that is heard. Whatever its designation, it refers to the environmental reality, an objective stimulus defined by properties perceivable by everyone.

The distal stimulus, however, does not directly affect the person. Rather it is mediated, for example, by light or sound-wave patterns that excite his sensory organs. This stimulus pattern, impinging as it does directly upon the sense organs, has been designated the proximal stimulus; it is the stimulus that is physically in direct proximity to the person. With touch or taste, the object must come in direct contact with the sensory receptors, and the starting point of the perceptual process is the proximal rather than the distal stimulus; nonetheless, the distinction between the two is still meaningful inasmuch as

стикається з емоцією, бажання – з бажанням, думка звертається до думки. Часто між психічною подією в однієї людини та її сприйняттям іншою майже немає затримки. Ми навіть передбачаємо думки й почуття тих, кого добре знаємо, і здається, що пов’язані з іншими так само безпосередньо, як і з власними психічними процесами. Достатньо того, що дії та наміри інших просто знаходяться перед нами, – і вони стають зрозумілими; увесь цей процес видається цілком прозорим (Соломон Еш, 1952, с. 142).

На відміну від опису сприйняття на рівні досвіду, каузальний аналіз не розглядає людину як таку, що перебуває у прямому контакті з об’єктами сприйняття. Він розрізняє кілька етапів цього процесу, для опису яких поступово сформувався спеціалізований словник. Згідно з каузальним підходом, процес сприйняття можна уявити як «перцептивну дугу» (Егон Брунвік, 1952), що має дві крайні точки: об’єкт – частину оточення, на яку спрямоване сприйняття, і перцепт – те, яким цей об’єкт постає для нас. Першу з них Егон Брунвік називає вихідною точкою, оскільки з неї починається перцептивна дуга. Її також називають дистальним стимулом, адже йдеться про щось «поза шкірою людини», тобто на певній відстані від неї. Це – стілець «он там», який ми бачимо, або мелодія, що лунає зі скрипки й яку ми чуємо. Незалежно від назви, йдеться про реальність оточення – об’єктивний стимул, властивості якого доступні для сприйняття кожному.

Дистальний стимул, однак, не впливає на людину безпосередньо. Його дію передають, наприклад, світло або звукові хвилі, які збуджують органи чуття. Такий стимул, що прямо діє на рецептори, називають «проксимальним»; саме він фізично найближчий до людини. Коли йдеться про дотик або відчуття на смак, об’єкт безпосередньо взаємодіє з рецепторами, тому процес сприйняття починається з проксимального, а не дистального стимулу. Проте, різниця між ними зберігається, адже властивості, які ми відчуваємо, пов’язані з

the sensory quality is attributed to the distal object, the object as separate from the person. Should the sensory quality be “looked at” for itself, stripped of its object reference, as when the taste of cool water is savored, or when one basks in the warmth of sunlight, or feels the texture of silkiness, then the proximal stimuli appear in the life space as sensation.

The perceptual process thus far involves distal stimuli, and mediation ending in the proximal stimuli. Within the organism there is, then, the constructive process of perception which leads to some event corresponding to the awareness of the object, the reality as perceived. The terms, representation or image of the object have been used to describe this awareness. It has also been referred to as the percept, the phenomena, and the terminal focus, the latter pointing to the fact that it is the end point of the perceptual arc, completing its function of providing an awareness of the “environmental reality.” The constructive part of the perceptual process within the person is sometimes spoken of as involving central or higher phenomena, processes, or layers, whereas the proximal stimuli entering the organism, the so-called raw material, involve more peripheral or lower layers. The proximal stimuli, being unorganized and uninterpreted are also described as being more superficial.

With person perception, causal analysis also divides the phenomenally given immediate presence of the other person into steps. The other person, with his psychological processes such as needs and intentions, functions as the distal stimulus. He is the “object” toward which p’s perception is directed. The mediation consists of the manifestations of the personality of the other, as they determine the proximal stimulus pattern. Often the manifestations of o’s inner psychological processes are behavioral though they may be data gained from other sources, such as verbal communication from a third person. Finally, there is the perceptual construction within the person that leads from this raw material to the awareness of the other.

дистальним об’єктом – тим, що існує окремо від людини. Якщо ж зосередитися лише на самому відчутті, не пов’язуючи його з предметом, наприклад, смакуючи прохолодну воду, гріючися на сонці або відчуваючи шовковисту текстуру тканини, тоді проксимальні стимули постають у життєвому просторі в якості відчуттів.

Отже, на цьому етапі процес сприйняття включає дистальні стимули та їх опосередкування, що завершується проксимальними стимулами. Далі всередині організму відбувається конструктивний процес, у результаті якого формується усвідомлення об’єкта, тобто реальності в тому вигляді, в якому вона постає. Це усвідомлення позначають термінами «репрезентація» або «образ об’єкта». Його також називають перцептом, феноменом або кінцевою точкою. Остання назва вказує на те, що йдеться про завершальну точку перцептивної дуги – ту ланку, яка дає усвідомлення «реальності оточення». Конструктивну частину процесу, що відбувається у свідомості людини, інколи описують як таку, що задіює центральні або вищі рівні сприйняття. Натомість проксимальні стимули, які надходять до організму й становлять так званий «вихідний матеріал», пов’язують із периферійними або нижчими рівнями. Оскільки ці стимули ще не організовані й не інтерпретовані, їх розглядають як більш поверхневі.

При сприйнятті людей каузальний підхід так само розглядає присутність іншої особистості як процес, що складається з кількох етапів. Інша людина разом зі своїми психічними процесами, потребами та намірами, виступає дистальним стимулом. Саме на неї спрямоване сприйняття особи Р. Контакт із дистальним стимулом відбувається через прояви особистості О, які формують проксимальний стимул. Здебільшого це – поведінка, хоча інформація може надходити й із інших джерел, наприклад від третьої особи. Зрештою, у свідомості людини виникає перцептивна конструкція, у результаті якої на основі вихідного матеріалу формується усвідомлення іншої людини.

However, the process does not proceed in a one-way fashion from peripheral to central excitation. There is an interaction between the central processes in the brain and the more peripheral data, the “raw material” from the outside, so that the former determines, in some cases more, in some cases less, how the raw material is organized. What is of primary importance is that the central processes provide the “terms” in which the lower layers are interpreted, making it possible, for instance, for a movement to be perceived as a personal action. Often only the contents of the higher levels are directly present, and the lower levels—the raw material of peripheral data—are either not given at all, or are already in terms of the higher levels.

Other features of the phenomenal and causal description of perception will be discussed later. But here we wish to stress that the two descriptions should not be confused. The different analytic parts of the perceptual process are not always apparent in direct experience. We usually do not perceive any of the mediating processes, for instance, nor do we see images. Rather, the distal objects are given to us directly. We see them through the mediation, as it were. In spite of these differences, however, further considerations make us realize that the disparity between the phenomenal and causal descriptions is not as complete as it seems at first.

For one thing, the mediation does not always completely disappear phenomenally in the service of presenting the object. When we see the object through the mediation, not only what we see may be given, but also the cues upon which our perception rests. For comparative purposes, let us first note instances in which the mediation is clearly not a phenomenal fact. Though the pattern of visual stimuli informs us about the shape, color, location, and size of an object, phenomenally we do not know what the raw material is on the basis of which we learn of these important properties. We just see them, and to identify the raw material is often a problem for science. When, however,

Однак, цей процес не має одnobічного характеру – від периферійних до центральних збуджень. Між центральними процесами в мозку та периферійними даними, тобто «вихідним матеріалом» із зовнішнього світу, існує взаємодія, у межах якої центральні процеси більшою чи меншою мірою визначають спосіб організації матеріалу. Найважливішим є те, що центральні процеси визначають спосіб інтерпретації нижчих рівнів. Саме завдяки цьому, наприклад, рух може сприйматися як дія людини. Часто доступним для свідомості є лише зміст вищих рівнів, тоді як нижчі рівні, тобто периферійні дані, або взагалі не усвідомлюються, або вже сприйняті у формах, визначених вищими рівнями.

До інших аспектів опису сприйняття на рівні досвіду та каузального опису сприйняття ми повернемося пізніше. Важливо наголосити, що не варто плутати ці два способи опису. Аналітичні складові процесу сприйняття не завжди проявляються в нашому досвіді. Зазвичай ми не помічаємо опосередкованих процесів і не сприймаємо певні образів. Натомість ми маємо лише дистальні об’єкти. Можна сказати, що ми сприймаємо їх крізь опосередкування. Водночас подальший розгляд демонструє, що відмінність між зазначеними вище описами не настільки велика, як може здаватися на перший погляд.

Зазвичай у сприйнятті нам доступний власне об’єкт, а не ті процеси, завдяки яким він стає для нас зрозумілим. Ми не помічаємо, як саме відбувається опосередкування, і не сприймаємо окремі образи. Ми просто бачимо предмети. Хоча сприйняті ознаки дають інформацію про форму, колір, розташування та розмір, ми не усвідомлюємо, на основі яких даних визначаються ці властивості. Водночас у деяких випадках разом з об’єктом у нашому досвіді стають помітними й ті ознаки, на яких ґрунтується сприйняття. Коли нас цікавить функція об’єктів або їхні причинно-наслідкові можливості, ми нерідко починаємо усвідомлювати перцептивні ознаки, які опосередковують цю інформацію.

our concern is with the function or causal possibilities of objects, then we often do become aware of the perceptual cues which mediate this information.

Many visual properties, for example, imply certain causal possibilities. The location tells me how to move in order to put my hand on the object. The shape tells me something about the way the object would interact mechanically with other solid bodies. A spherical object can be rolled around; if I put it on the table it might roll off. I will be able to put that object into this box because of their size relations, etc. The visual pattern can also give me an idea about the pliability of the object because of the common-sense fact that the shape of an object is determined by its support according to its flexibility. That we see certain objects as pliable cannot always be explained by the fact that we have experienced them as such in the past; the point of Dali's well-known picture of watches is that objects we know from experience to be solid present a visual pattern of pliability. Another example in which the mediation is clearly accessible to the person's awareness is that of reading. The terminal focus or the meaning of what is read rarely appears without our being able to say on what raw materials it is based. We see the words and sentences, and we can even pay attention to the figural properties of the letters. The same is true when we "see" the direction of the wind from the movement of a flag, or when we see an object by way of its shadow.

In social perception, too, there are some instances in which the mediating factors are very obscure, and others in which we are or can become quite cognizant of the cues for the perception of θ . For instance, we may see that a person is displeased, without being able to say just what about his appearance or behavior gave us that impression. This very often is true when the cues involve the interpretation of physiognomies, gestures, the tone of voice, and similar expressive features. They often mediate personality traits, wishes, or attitudes of persons without our being able to say what the material is upon which we base our perceptions. On the other hand, there are many occasions when we can quite precisely elucidate the mediating conditions for

Наприклад, багато видимих властивостей вказують на можливу взаємодію. Розташування підказує, як потрібно рухатися, щоб доторкнутися до об'єкта. Форма дає уявлення про те, як об'єкт взаємодіятиме з іншими твердими тілами. Кулястий предмет можна котити; якщо покласти його на стіл, він може скотитися. Ми можемо покласти предмет у коробку, зважаючи на співвідношення їхніх розмірів, і так далі. Зовнішній вигляд також може давати уявлення про гнучкість об'єкта, оскільки відомо, що його форма залежить від опори відповідно до його пластичності. Те, що ми бачимо певні об'єкти як гнучкі, не завжди можна пояснити лише попереднім досвідом; у цьому полягає сенс відомих картин годинників Далі, де об'єкти, які ми знаємо як тверді, мають вигляд м'яких. Ще одним прикладом, у якому опосередкування доступне для усвідомлення, є читання. Значення прочитаного рідко з'являється без розуміння того, на якому вихідному матеріалі воно ґрунтується. Ми бачимо слова й речення і можемо звертати увагу навіть на формальні властивості літер. Те саме відбувається, коли ми «визначаємо» напрямок вітру за рухом прапора або сприймаємо об'єкт за його тінню.

У соціальному сприйнятті також трапляються випадки, коли чинники, на яких воно ґрунтується, залишаються майже непомітними, і водночас ситуації, коли ми добре усвідомлюємо, на чому саме базується наше уявлення про іншу людину. Наприклад, ми можемо помітити, що людина незадоволена, але не здатні точно сказати, що саме в її зовнішності чи поведінці справило на нас таке враження. Це особливо часто трапляється тоді, коли ми інтерпретуємо міміку, жести, тон голосу та інші способи виразності. Саме вони дають нам уявлення про риси особистості, бажання або установки людини, хоча ми не завжди можемо чітко назвати, на чому саме ґрунтується таке сприйняття. Водночас існує

our perceptions of other people. Often the raw material consists of actions and reactions of the person that can be perceived in their own right and can be separated from the terminal focus. We can say, "I believe he is displeased because he said so and so or did thus and thus." Throughout this book, our attention will be drawn to just this problem, namely the conditions that permit us to become aware of such distal objects as the perceptions, intentions, desires, pleasures, abilities, and sentiments of another person.

Perhaps in cases in which the raw material and the percept are so clearly separated, the more inconclusive term "cognition" might be preferred to "perception." The problem of defining perception, especially as it differs from cognition, has bothered psychologists over the years. Floyd Allport has presented a trenchant statement of the issues involved:

As a first approximation, let us say that it [perception] has something to do with our awareness of the objects or conditions about us. It is dependent to a large extent upon the impressions these objects make upon our senses. It is the way things look to us, or the way they sound, feel, taste, or smell. But perception also involves, to some degree, an understanding awareness, a "meaning" or a "recognition" of these objects. . . . Thus we can include all the senses and can interpret perception as covering the awareness of complex environmental situations as well as of single objects. Though some psychologists tend to assign this last consideration to cognition rather than to perception the two processes are so closely intertwined that it would scarcely be feasible, especially from the standpoint of theory, to consider one of them in isolation from the other. (F. H. Allport, 1955, p. 14.)

In line with Allport's position, it seems that the distinction between perception and cognition is currently being drawn less and less sharply,

багато ситуацій, у яких підстави нашого сприйняття є цілком очевидними. Часто ми спираємося на дії та реакції людини, які можна сприймати самі по собі й відокремлювати від загального враження. У таких випадках ми можемо сказати: «Я вважаю, що він незадоволений, бо він сказав те-то або зробив так-то». У цій книзі увага неодноразово зосереджуватиметься саме на цій проблемі – на умовах, які дозволяють нам усвідомлювати такі дистальні об'єкти, як сприйняття, наміри, бажання, задоволення, здібності та почуття іншої людини.

Можливо, у тих випадках, коли вихідний матеріал і перцепт настільки чітко відокремлені, замість терміна «сприйняття» доцільніше було б уживати менш чіткий термін «пізнання». Проблема визначення сприйняття, зокрема його відмінності від пізнання, протягом багатьох років була предметом обговорення в психології. Флойд Генрі Олпорт запропонував влучне формулювання цієї проблеми:

Попередньо можна сказати, що сприйняття пов'язане з тим, як ми усвідомлюємо об'єкти або умови навколо нас. Воно значною мірою залежить від вражень, які ці об'єкти справляють на наші органи чуття: як вони виглядають, звучать, відчуються, який мають смак або запах. Водночас сприйняття певною мірою включає і розуміння – надання значення або розпізнавання цих об'єктів. У цьому сенсі сприйняття охоплює всі органи чуття і може стосуватися як усвідомлення окремих предметів, так і складних ситуацій навколишнього середовища. Хоча деякі психологи схильні відносити останнє твердження радше до пізнання, ніж до сприйняття, обидва процеси настільки тісно взаємопов'язані, що, особливо з теоретичного погляду, їх навряд чи можна розглядати окремо один від одного (Флойд Генрі Олпорт, 1955, с. 14).

Згідно з позицією Флойда Генрі Олпорта, сьогодні межу між сприйняттям і пізнанням проводять дедалі менш чітко. Це, вочевидь,

doubtless because there are so many gradual transitions between the extreme cases of the most direct and immediate forms of perception on the one hand and the most indirect interpretations on the other. That the extremes and the degrees within them can all be handled in terms of the same concepts is perhaps even more important in the obliteration of the distinction. In ordinary discourse one is likely to speak of inference or diagnosis rather than of perception when the construction of the percept on the basis of the raw material is itself given to awareness; yet upon analysis, a data pattern may be found in both rational inference and direct perception which is used in the construction of the apparent reality.

The similarities between perception and inference are stressed, for instance, by Brunswik, Nuttin, and Helmholtz, though to be sure, these men are also aware of the differences. Brunswik describes his view of perception as a “ratiomorphic” model, at the same time cautioning that ratiomorphism is not to be confused with rationalism or with intellectualism . . . it even helps us to nail down more concretely the rather important secondary differences between “perception” and “thinking.” (Brunswik, 1956, p. 141.)

Nuttin (1955) reminds us that the fact that consciousness is an exposure of the self to the outside world “does not contradict the theory of perception as a selective and constructive process” (p. 351). In short, for purposes of understanding the perceptual process, we agree at least partly with Brunswik (1934) that it does not very much matter “whether a part of the mediation goes on in awareness or whether the whole process is in the preconsciousness” (p. 211). For our purposes, then, we shall designate by the term perception all the different ways we have of getting to know the environment, from direct perception to explicit inference.

зумовлено тим, що між крайніми випадками існує багато поступових переходів – від найбільш безпосередніх форм сприйняття до найбільш опосередкованих інтерпретацій. Не менш важливо й те, що і крайні випадки, і всі проміжні ступені між ними можна описати за допомогою одних і тих же понять. Саме це значною мірою розмиває межу між сприйняттям і пізнанням. У повсякденній мові ми частіше говоримо про висновок або діагноз, а не про сприйняття, коли сам процес побудови перцепту на основі вихідного матеріалу стає доступним для усвідомлення. Проте, аналіз показує, що і в раціональному міркуванні, і в безпосередньому сприйнятті наявна певна структура даних, яка використовується для побудови тієї реальності, що постає перед нами як дійсність.

Подібність між сприйняттям і висновком, зокрема, підкреслюють Егон Брунсвік, Жозеф Нюттен та Герман фон Гельмгольц, хоча, безперечно, всі вони усвідомлюють відмінності між цими процесами. Егон Брунсвік описує розуміння сприйняття як «ратіоморфну» модель, водночас застерігаючи, що ратіоморфізм не слід плутати ані з раціоналізмом, ані з інтелектуалізмом... навпаки, він допомагає конкретніше окреслити досить важливі вторинні відмінності між «сприйняттям» і «мисленням» (Егон Брунсвік, 1956, с. 141).

Жозеф Нюттен (1955) зауважує, що відкритість свідомості до зовнішнього світу не суперечить розумінню сприйняття як вибіркового й конструктивного процесу (с. 351). У цьому сенсі для пояснення процесу сприйняття не є принциповим, усвідомлюється частина опосередкування чи весь процес відбувається поза свідомістю. Цю думку принаймні частково поділяє і Егон Брунсвік (1934) (с. 211). Тому у книзі ми вживатимемо поняття сприйняття у широкому значенні як «сукупність усіх способів, за допомогою яких людина пізнає довкілля: від безпосереднього сприймання об'єктів до чітко сформульованих висновків».

Summarizing, we can say that in many cases of both thing and person perception the raw material remains phenomenally unidentifiable, the only fact that appears ready-made in our life space being the percept, the end product of the organizing process. In other cases the raw material is phenomenally given, or at least can become so as we concentrate on the “visual field” instead of the “visual world,” to use Gibson’s (1950) expression. It is then that the whole process of perception seems more visible, more spread out for our inspection.

It is probably fair to say that the less one depends on direct visual properties such as size and shape, and the more on events or behavior, the more the mediation becomes accessible to awareness.

Coordination Between Distal Object and Percept

Constancy phenomena. In perception, the percepts (or impressions or representations) of the environment largely furnish an adequate picture of the surroundings. That is to say, there is a high degree of coordination between the percept and the distal object. According to a phenomenal description of naive psychology this is to be expected, for if the person is in direct contact with his environment, a true correspondence is naturally expected.

But the causal analyst quickly realizes that the object as perceived is not equal to the stimuli that are actually in direct contact with the person, namely the proximal stimuli mediated, for example, by light waves. Thus, even though the light waves from the surface of a table form varying patterns on my retina depending on my position with respect to the table—sometimes a trapezoid, sometimes a parallelogram, sometimes a large retinal image, sometimes a tiny one—I still perceive the table as rectangular and do quite well at approximating its size. Or, even though the stimuli on the retina are affected by illumination, the color of an object appears surprisingly little influenced. In other words, perception of the object remains fairly constant in spite of the

Насамкінець зауважимо, що в багатьох випадках як сприйняття речей, так і сприйняття людей вихідний матеріал постає не розпізнаваним. Єдине, що можна вважати фактом – це перцепт, тобто кінцевий результат упорядкування процесу. В інших випадках вихідний матеріал усе ж може бути доступним у досвіді або принаймні стає таким, коли ми зосереджуємо увагу не на «зоровому світі», а на «зоровому полі», користуючись висловом Джеймса Джерома Гібсона (1950). Саме тоді весь процес сприйняття стає більш наочним і ніби розгортається перед нашим розглядом. Загалом можна вважати, що чим менше ми покладаємося на безпосередні зорові характеристики, такі як розмір або форма, і чим більше – на події чи поведінку, тим доступнішим для усвідомлення стає опосередкування.

Узгодження між дистальним об’єктом і сприйняттям

Феномени константності. У сприйнятті людина зазвичай отримує досить точне уявлення про навколишній світ. Те, що ми бачимо й відчуваємо, у більшості випадків відповідає реальним об’єктам довкілля. Коли ми описуємо сприйняття так, як воно постає у нашому власному досвіді, відповідність не викликає подиву: людина безпосередньо взаємодіє зі світом і сприймає його як реальний.

Проте, каузальний споглядач швидко розуміє, що об’єкт, яким ми його сприймаємо, не тотожний стимулам, які реально впливають на людину. Насправді на органи чуття діють проксимальні стимули, наприклад світлові хвилі. Саме вони й збуджують чуття. Так, світло, що відбивається від поверхні столу, утворює на сітківці різні зорові форми залежно від місця перебування: інколи це трапеція, інколи паралелограм, інколи велике зображення, інколи зовсім мале. Попри це ми сприймаємо стіл як прямокутний і досить точно уявляємо його розмір. Подібне відбувається і з кольором: хоча освітлення змінюється, колір предмета зазвичай здається однаковим. Отже, сприйняття об’єкта зберігає

enormous variation in the proximal stimuli which mediate it through the excitation of sensory organs. This phenomenon is referred to as the problem of perceptual constancy. It should be noted, however, that constancy does not hold completely.

The term constancy phenomenon is usually applied to the perception of color, brightness, size, and shape, but it is also applicable in the social perception of such crucial distal stimuli as wishes, needs, beliefs, abilities, affects, and personality traits. If we assert that a “wish constancy” is possible just as there is a size, shape, or color constancy, that means we recognize a wish as being the same in spite of its being mediated by different cues. The same wish may be conveyed, for example, by an innumerable variety of word combinations, ranging from “I want that” to the lengthy and complicated reflections transmitted to the therapist in a psychoanalytic session. Or, the same wish may be conveyed by a colorful array of actions, as when a child, wanting a red wagon above all else, goes up and takes it, pushes a competing child from it, and even angrily kicks it in a fit of frustration. Brunswik’s generalization of constancy phenomena to person perception holds:

Indeed we can, exactly as in thing perception, talk of a “constancy” of the apparent personality in the variety of its actions. This is the case, for instance, if we, in spite of changing conditions-the instigations from the environment-, always perceive the same personality in another person, in spite of the fact that he produces in each case different behavior, which corresponds to the reaction laws of his personality, and which stands merely in the same relation to the conditions. (Brunswik, 1934, p. 217.)

відносну сталість, навіть коли стимули, через які воно формується, істотно змінюються. Саме це явище називають перцептивною константністю. Водночас слід пам’ятати, що така сталість ніколи не є повною.

Поняття константності зазвичай застосовують до сприйняття кольору, яскравості, розміру та форми. Водночас його можна поширити й на соціальне сприйняття таких важливих об’єктів, як бажання, потреби, переконання, здібності, емоційні стани та риси особистості. Коли ми говоримо, що існує, наприклад, «константність бажання», так само, як константність розміру, форми чи кольору, ми маємо на увазі, що розпізнаємо те саме бажання, навіть якщо воно виявляється через різні ознаки. Одне й те саме бажання може передаватися дуже різними способами. Це можуть бути як прості висловлювання на кшталт «я цього хочу», так і складні та розгорнуті пояснення, які людина озвучує терапевтові під час психоаналітичної роботи. Таке ж бажання може проявлятися і в діях. Наприклад, дитина, яка понад усе хоче червоний візок, підходить і забирає його, відштовхуючи іншу дитину, а згодом у нападі роздратування навіть сердито її копаючи. Узагальнення поняття константності, яке запропонував Егон Брунsvік, поширюється і на сприйняття особистості:

Справді, аналогічно до сприйняття речей, можна говорити про сталість уявної особистості в різноманітності її дій. Це має місце, наприклад, тоді, коли ми, попри змінні умови та впливи з боку навколишнього середовища, щоразу сприймаємо ту саму особистість у конкретній людині.

Хоча в кожній ситуації ця людина поводить себе по-іншому, її поведінка щоразу відповідає закономірностям її особистості й перебуває в однаковому відношенні до конкретних обставин (Егон Брунsvік, 1934, с. 217).

It is just because manifestations (the mediation) of personal characteristics are vicarious that, as pointed out by Hammond, it is often difficult for the clinician to indicate with confidence exactly what the evidence is on which his judgment is based: Observers of the state of anger may agree that such a state exists (i.e., high reliability may be achieved), but they may not be able to communicate the basis for their decision. . . . (Hammond, 1955, p. 257.) The clinician is attempting to discover the patient's motive. The patient substitutes one form of behavior for another as he attempts to achieve his goal (equipotentiality). The clinician perceives these behaviors, as they substitute for one another, as cues which also substitute for one another (equipotentiality). Because of vicarious functioning, then, the clinician is hard-pressed to point at, to communicate, the basis for a decision. . . . Vicarious functioning, then, lies at the heart of the private, quasi-rational nature of the clinical decision. (Hammond, 1955, p. 258.)

Thus, again we see that the interaction between the person and his environment, in this case between a person and someone he is observing, can best be described as going on between two foci separated by the mediation which can, to some extent, be neglected in the description. Later we shall examine the conditions that impede veridical perception, but in a first approach we will assume that the significant features of the other person (distal objects) are more or less invariantly connected with the perception of them, while neither object nor phenomenon show invariant relations to the mediation.

Probably the constancy in social perception, however, is less perfect than the constancy in thing perception. It is not easy to decide this matter since we do not have simple methods to define psychological processes objectively. We are able to measure the actual size of an object and correlate the perceived size with it much more easily than we can measure the actual strength of a

Саме тому, що прояви особистісних характеристик є опосередкованими й замінними, як зауважує Кеннет Гаммонд, клініцистові часто складно з упевненістю вказати, на чому саме ґрунтується його судження: Спостерігачі можуть погоджуватися, що людина перебуває у стані гніву, тобто досягати високої узгодженості в оцінках, але водночас не бути здатною чітко пояснити, на чому саме базується її рішення... (Кеннет Гаммонд, 1955, с. 257). Клініцист намагається з'ясувати мотив пацієнта. Пацієнт, прагнучи досягти мети, замінює одну форму поведінки іншою. Клініцист сприймає ці різні форми поведінки як ознаки, що можуть взаємно заміщувати одна одну. Саме через таку замінність клініцисту важко чітко вказати й пояснити підстави свого рішення. Отже, замінне функціонування лежить в основі приватного, квазіраціонального характеру клінічного рішення (Кеннет Гаммонд, 1955, с. 258).

Таким чином, ми знову бачимо, що взаємодію між людиною та її середовищем, у цьому випадку між спостерігачем і тим, за ким він спостерігає, найкраще можна описати як процес, що відбувається між двома фокусами. Між ними лежить опосередкування, яке в описі можна певною мірою залишити поза увагою. Пізніше ми розглянемо умови, що перешкоджають точному сприйняттю, але на першому етапі виходитимемо з припущення, що значущі риси іншої людини (дистальні об'єкти) зазвичай досить тісно пов'язані з їхнім сприйняттям. Натомість ані сам об'єкт, ані сприйманий образ не перебувають у стабільному зв'язку з опосередкуванням.

Імовірно, константність у соціальному сприйнятті є менш повною, ніж у сприйнятті речей. Оцінити це непросто, адже ми не маємо простих способів об'єктивно вимірювати психологічні процеси. Фактичний розмір предмета значно легше виміряти й зіставити зі сприйнятим розміром, ніж визначити реальну силу бажання і порівняти

wish and its perceived strength. Nevertheless, it is very likely that the correlation between the distal stimulus in social perception and the impression of it is much greater than the correlation between either of these foci and the mediation. Therefore, we can say of the phenomenal and causal descriptions of perception, that both recognize the correlation between the foci, but the latter is also cognizant of the relatively chaotic mediation.

Coordination with dispositional properties. A further point, closely related to the constancy phenomenon, also concerns the comparison between the way we experience the environment and the way a causal analysis presents it: The parts or characteristics of the environment that are directly given phenomenally and towards which perception (or action) is directed, are those parts that either themselves show an invariance (i.e., do not change very much in their properties), or which, when they change, change mostly in ways that follow macroscopically visible laws. Such properties have been referred to as dispositional properties and are discussed more fully in Chapter 4, which deals with the naive analysis of action. Here we should like to emphasize that the object as we perceive it is not coupled with just any arbitrarily selected part of the environment; rather it is coupled with such properties as shape, color, and size, properties that are relatively invariant features of the object and show consistent relations with other events. The shape of a solid object, for instance, is relatively enduring. It is something one can rely upon finding again. It is connected with important and lasting possibilities of the object. It allows us to predict to a certain degree how the object will behave when we handle it; for instance, if I see an object is spherical, I predict it can be rolled. This prediction is possible because shape is connected in an invariant way with a possible event, namely all spherical solid objects can be rolled. It is because these intrinsically invariant properties belong so often to distant objects, that is, objects separated in space from the person, that distal perception plays such an important role in interaction with the environment.

її з тим, як вона сприймається. Втім, цілком імовірно, що зв'язок між дистальним об'єктом у соціальному сприйнятті та враженням про нього є значно тіснішим, ніж зв'язок кожного з них з опосередкуванням. Тому і в описі сприйняття з боку досвіду, і в причинному аналізі визнається узгодженість між означеними фокусами, тоді як останній додатково враховує нерівномірний і мало впорядкований характер опосередкування.

Узгодження зі диспозиційними властивостями. Ще один момент, тісно пов'язаний із поняттям константності, стосується зіставлення нашого переживання навколишнього світу і того, як його описує каузальний аналіз. Безпосередньо даними в досвіді та спрямованими на них сприйняттям або дією зазвичай є ті складники середовища, які або самі по собі є відносно сталими, або ж змінюються переважно за зрозумілими, наочно спостережуваними закономірностями. Саме такі диспозиційні властивості детальніше розглянуто в четвертому розділі, присвяченому аналізу дії з позиції повсякденного досвіду. Тут варто наголосити, що об'єкт у сприйнятті не пов'язується з будь-якою довільно обраною частиною навколишнього середовища. Натомість він співвідноситься з такими властивостями, як форма, колір і розмір, тобто з ознаками, які є відносно сталими для об'єкта й виявляють послідовні зв'язки з іншими подіями. Наприклад, форма твердого предмета зберігається впродовж часу. На неї можна покладатися як на те, що знову трапиться нам у майбутньому. Вона пов'язана з важливими й тривалими можливостями об'єкта та дає змогу певною мірою передбачати його поведінку під час взаємодії. Якщо я бачу, що предмет має кулясту форму, то очікую, що його можна буде котити. Таке передбачення можливе тому, що форма стійко пов'язана з певною подією: усі тверді кулясті предмети можуть котитися. Оскільки стійкі властивості найчастіше притаманні об'єктам, віддаленим від людини, дистальне сприйняття відіграє важливу роль у взаємодії з довкіллям.

It is interesting that in social perception, also, the direct impressions we form of another person, even if they are not correct, refer to dispositional characteristics. At least, relative to the events that mediate these impressions, the characteristics show a high degree of intrinsic invariance. For instance, the impression that a person is friendly, which may be conveyed in any number of ways, points to a relatively enduring characteristic of the person. In fact, any personality trait refers to something that characterizes the person, that is, holds over time in spite of irregularities of circumstance and behavior. As a dispositional property, a personality characteristic enables one to grasp an unlimited variety of behavioral manifestations by a single concept, e.g., friendliness. A description of a manifold of interpersonal relations becomes far more systematically simple by reference to such enduring characteristics. Furthermore, insofar as personal dispositions are connected in lawful ways with other features, predictions about behavior of the other person become possible. Just as one can predict the rolling behavior of the ball because its spherical shape is a persisting property, so one can predict (albeit with less confidence) that o will help p because of his friendly nature, an enduring personality trait.

Two kinds of invariant relations that characterize the coordination between the distal object and the percept may now be distinguished. As we have just seen, the percept is coordinated to dispositional properties of environmental contents, properties that show invariant relations with possible events and are in themselves relatively enduring. Then there are the constancies, the more or less invariant relations between the percept and the distal object in spite of variability of the mediation. Boring has called attention to these two kinds of invariant relations. Using size as an example, he refers to the first as the invariance of physical size, and to the second as the invariance of perceptual size:

Цікаво, що і в соціальному сприйнятті враження, які ми складаємо про іншу людину, навіть коли вони неточні, зазвичай стосуються стійких характеристик. Принаймні порівняно з подіями, через які ці враження формуються, такі характеристики вирізняються значною сталістю. Наприклад, уявлення про людину як доброзичливу, яке може передаватися найрізноманітнішими способами, вказує на відносно стійку рису особистості. Власне, будь-яка риса особистості характеризує людину як таку, тобто зберігається в часі попри мінливість обставин і поведінки. Як диспозиційна властивість, риса особистості дає змогу охопити велику різноманітність поведінкових проявів одним поняттям, наприклад доброзичливістю. Завдяки зверненню до таких стійких характеристик опис багатьох міжособистісних взаємодій стає значно простішим і зрозумілішим. Крім того, позаяк особистісні диспозиції пов'язані з іншими ознаками певними закономірними зв'язками, вони дозволяють робити передбачення щодо поведінки іншої людини. Аналогічно до того, як ми можемо очікувати, що м'яч котитиметься завдяки кулястій формі, ми можемо, хоч і з меншою впевненістю, припустити, що інша людина може допомогти з огляду на її доброзичливий характер як відносно сталу рису особистості.

Тепер можна розрізнити два типи сталих зв'язків, які визначають узгодження між дистальним об'єктом і його сприйняттям. Як ми вже бачили, сприйняття пов'язане зі диспозиційними властивостями середовища. Ці властивості мають сталі зв'язки з можливими подіями й самі по собі зберігаються в часі. Окрім цього, існує явище константності: перцепт зберігає відносно сталу відповідність дистальному об'єктові, навіть коли опосередкування змінюється. На ці два типи сталих зв'язків звертав увагу Едвін Гаррігес Борінг. Розглядаючи розмір як приклад, він розрізняє сталість фізичного розміру і сталість сприйманого розміру:

Objects do not shrink or expand as you move them around, and neither do our perceptions of them when you have those conditions . . . under which size-constancy occurs. We have under these circumstances, the correlation of two similar invariances, the invariance for physical size and for perceptual size. . . . (Boring, 1952, p. 145.)

Psychological dispositional properties in social perception. The dispositional properties that are the important distal stimuli in social perception frequently refer to psychological or mental entities, to concepts that are not defined in a physical sense. The preceding example of friendliness is a case in point. Without the aid of such psychological, dispositional properties, the behavior of persons mediated by the proximal stimuli would remain largely unintelligible. Experimentally, this has been demonstrated by the use of a film in which, physically speaking, only an enclosure with a moveable part in the upper right-hand corner plus the movements of three geometrical figures are seen (Heider and Simmel, 1944). A still of this film is presented in Fig. 1. As long as the pattern of events shown in the film is perceived in terms of movements as such, it presents a chaos of juxtaposed items. When, however, the geometrical figures assume personal characteristics so that their movements are perceived in terms of motives and sentiments, a unified structure appears:

Предмети не зменшуються і не збільшуються, коли ми змінюємо своє положення щодо них, і за тих самих умов не змінюється й те, як ми їх бачимо... За таких обставин маємо дві пов'язані форми сталості: сталість фізичного розміру і сталість сприйманого розміру... (Едвін Гарріес Борінг, 1952, с. 145).

Диспозиційні психологічні властивості у соціальному сприйнятті. Диспозиційні властивості, які у соціальному сприйнятті постають важливими дистальними об'єктами, часто мають психологічний характер. Йдеться про поняття, які не можна визначити фізичними термінами, прикладом чого є вже згадана доброзичливість. Без таких психологічних, диспозиційних властивостей поведінка людей, доступна нам лише через проксимальні стимули, значною мірою залишалася б незрозумілою. Експериментально це було показано за допомогою фільму, в якому з фізичного погляду можна побачити лише замкнений простір із рухомою частиною у верхньому правому куті та переміщення трьох геометричних фігур (Фріц Гайдер і Маріанна Зіммель, 1944). Кадр із цього фільму подано на рисунку 1. Доки події у фільмі сприймаються просто як рухи, вони виглядають як хаотичне поєднання окремих елементів. Утім щойно геометричним фігурам надаються особистісні характеристики і їхній рух починають сприймати з погляду мотивів і почуттів, з'являється цілісна й упорядкована картина:

. . . the movements are organized in terms of acts of persons. It is obvious that this organization has many advantages from the point of view of . . . the adaptation of the organism to the environment. The changes, when identified with a constant figural unit, no longer follow each other in an arbitrary and unconnected way. They are connected with invariable characteristics of the environment, they are meaningfully embedded in our picture of reality . . . the interpretation of movements is intimately connected with the interpretation of invariances. . . . A description of movements in terms of motives again taps environmental layers of greater invariance. Just as the successive perspective views of a landscape seen through the window of a moving train can only be “resolved,” or made to yield a meaningful unit, by reference to distant objects laid out in space, so acts of persons have to be viewed in terms of motives in order that the succession of changes becomes a connected sequence. (Heider and Simmel, 1944, pp. 256-258.)

Figure 1. Geometrical figures in apparent behavior (Heider and Simmel, 1944, p. 244).

But motives and sentiments are psychological entities. They cannot be measured by a ruler, weighed by a scale, nor examined by a light meter. They are “mentalist concepts,” so-called intervening variables that bring order into the array of behavior mediating them. Another example is given by Hebb’s highly relevant analysis of the unrewarding efforts of scientists to be “objective” by attending only to the physical or space-time descriptions of animal behavior: A thoroughgoing attempt to avoid anthropomorphic description in the study of temperament was made over a two-year period at the Yerkes Laboratories. . . . All that resulted was an almost endless series of specific acts in which no order or meaning could be found. On the other hand, by the use of frankly anthropomorphic concepts of emotion and attitude one could quickly and easily describe the peculiarities of the individual animals,

...рухи організовуються аналогічно до дій людей. Очевидно, що така організація має багато переваг з погляду... пристосування організму до навколишнього середовища. Зміни, коли їх пов’язують зі сталою цілісною фігурою, перестають відбуватися випадково й без зв’язку між собою. Вони починають співвідноситися зі сталими характеристиками середовища і стають зрозумілими в межах нашого уявлення про реальність... а тлумачення рухів тісно пов’язане з тлумаченням сталих зв’язків... Опис рухів через мотиви знову звертається до тих рівнів середовища, які відзначаються більшою сталістю. Як послідовні види пейзажу з вікна рухомого потяга можна «розв’язати», тобто звести в осмислену цілісність, лише звертаючись до віддалених об’єктів, розташованих у просторі, так і дії людей потрібно розглядати з погляду мотивів, щоб послідовність змін перетворилася на зв’язний процес (Фріц Гайдер і Маріанна Зіммель, 1944, с. 256–258).

Рисунок 1. Геометричні фігури в уявній поведінці (Фріц Гайдер і Маріанна Зіммель, 1944, с. 244).

Але мотиви й почуття належать до психологічних утворень. Їх неможливо виміряти лінійкою, зважити на вагах чи перевірити за допомогою світломіра. Це так звані ментальні поняття, або проміжні змінні, які впорядковують різноманітні форми поведінки, через які вони проявляються. Ще один показовий приклад подає Дональд Олдінг Гебб у своєму аналізі малопродуктивних спроб учених бути «об’єктивними», зосереджуючись лише на фізичних або просторово-часових описах поведінки тварин. Протягом двох років у Лабораторії Єркса намагалися повністю уникати антропоморфних описів під час вивчення темпераменту... У результаті було отримано майже нескінченний перелік окремих дій, у яких не вдалося виявити ані порядку, ані сенсу. Натомість використання відверто антропоморфних понять – емоцій і

and with this information a newcomer to the staff could handle the animals as he could not safely otherwise. Whatever the anthropomorphic terminology may seem to imply about conscious states in the chimpanzee, it provides an intelligible and practical guide to behavior. The objective categorization therefore missed something in the behavior of the chimpanzee that the ill-defined categories of emotion and the like did not—some order, or relationship between isolated acts that is essential to comprehension of the behavior. (Hebb, 1946, p. 88.)

For social perception on the human level, the uses of “mental” dispositional concepts in the understanding and even description of interactions between persons are legion. Let us suppose that person A likes person B and that he wants to do him a favor. He takes into account B’s wishes, and also what B can do: perhaps there is something B desires very much but cannot get by himself. A also has to consider the possibility that the benefit might embarrass B, or that B might feel that it implies a lack of respect. Finally, A, deciding on a particular action, goes through with it. B is overjoyed. He concludes that A, about whose attitudes he had been in doubt, really likes him; he appreciates especially the tactful way in which A handled the matter. Descriptions of this kind seem to capture the essential features of an interpersonal event. One might go even further and try to discover the reasons why A likes B, or why B was questioning A’s sentiments; or one might try to assess the personality characteristics that played a role in this event. Though the description as it stands does not go far back into the history of the relation between A and B, nor into deep psychological motivations, within its limits it is a meaningful episode.

ставлень – дало змогу швидко й без труднощів описати особливості окремих тварин. Завдяки цій інформації навіть новий співробітник міг поводитися з ними значно впевненіше. Хай би що означала така антропоморфна термінологія з погляду припущень про свідомі стани шимпанзе, вона забезпечує зрозумілий і практичний орієнтир у поведінці. Суто об’єктивна класифікація, отже, втратила щось суттєве в поведінці шимпанзе – той порядок або зв’язок між окремими діями, без якого цю поведінку неможливо зрозуміти (Дональд Олдінг Гебб, 1946, с. 88).

У соціальному сприйнятті на людському рівні використання диспозиційних психологічних понять, що описують стійкі риси, є надзвичайно поширеним – як для розуміння, так і для опису взаємодії між людьми. Уявімо, що особа А симпатизує особі Б і хоче зробити для неї щось приємне. А зважає на бажання Б, а також на те, що Б може або не може зробити сам. Можливо, є щось таке, чого Б дуже хоче, але не здатен отримати власними зусиллями. Водночас А має врахувати й інші можливі наслідки: допомога може поставити Б у незручне становище або справить враження неповаги. Зрештою, А обирає конкретну дію і здійснює її. Б дуже радіє. Він доходить висновку, що А, щодо ставлення якого він раніше мав сумніви, насправді добре до нього ставиться; особливо він цінує тактовність, із якою А повівся в ситуації. Такі описи добре передають істотні риси міжособистісної події. Можна піти ще далі й спробувати з’ясувати, чому А симпатизує Б або чому Б сумнівався у ставленні А; можна також оцінити риси особистості, які відіграли роль в представленій ситуації. Хоча такий опис не заглиблюється ані в історію стосунків між А і Б, ані в глибинні психологічні мотиви, у своїх межах він становить змістовний і зрозумілий епізод.

If we examine the concepts that are used in making this episode intelligible, we find sentiments, wishes, abilities, and emotions. The particular behavioral data on which the judgments or perceptions of the other person's wishes, abilities, or traits are based are not mentioned. One may even feel that the description of the essential interpersonal process would not gain very much in exactitude if they were specified. Neither would a more detailed report of A's particular actions change very much our understanding of the main features of the event. The particular action by which A benefited B is of importance only insofar as it is judged by B and is related by him to his self-evaluation. To be sure, we might describe the event by concentrating on the surface, on the overt behavior, on what can be seen from the outside. But even then the reader would certainly translate the overt syndromes into concepts very much like the ones used in the description given above. These concepts provide the nodal points in terms of which the event can be described most economically, which allow for extrapolation to other possible events and which allow for prediction.

Social perception in general can best be described as a process between the center of one person and the center of another person, from life space to life space. When A observes B's behavior, he "reads" it in terms of psychological entities (and his reactions, being guided by his own sentiments, expectations, and wishes, can again be understood only in terms of psychological concepts). A, through psychological processes in himself, perceives psychological processes in B. Asch has clearly expounded this view in the following: The paramount fact about human interactions is that they are happenings that are psychologically represented in each of the participants, in our relation to an object, perceiving, thinking, and feeling take place on one side, whereas in relations between persons these processes take place on both sides and in dependence upon one another... We interact with each other not as the paramecium does by altering the surrounding medium chemically, nor as the ants do by smell, but via emotions and thoughts that are capable of taking into account the emotions and thoughts of others. (Asch, 1952, p. 142.)

Якщо придивитися, то зрозумілим цей епізод роблять почуття, бажання, здібності та емоції. Водночас в описі не зазначено, на яких саме поведінкових ознаках ґрунтуються уявлення про бажання, можливості чи риси іншої людини. Тож складається враження, що навіть якби ці деталі додали, точність опису суті міжособистісного процесу суттєво не зросла б. Так само детальніший перелік конкретних дій А навряд чи змінив би наше розуміння головного змісту події. Конкретна дія, за допомогою якої А допоміг Б, важлива лише остільки, оскільки Б її оцінює і пов'язує зі своїм уявленням про себе. Звісно, подію можна описати інакше, зосередившись на зовнішній поведінці. Але навіть у такому разі читач майже напевно сам перевів би зовнішні прояви у поняття, дуже подібні до тих, які вже були використані раніше. Саме ці поняття є ключовими для опису події. Вони дозволяють передати її найпростішим способом, поширити розуміння на інші можливі ситуації та зробити передбачення.

Соціальне сприйняття загалом найкраще описувати як процес, що відбувається між внутрішнім світом однієї людини й внутрішнім світом іншої, від одного життєвого простору до іншого. Коли А спостерігає за поведінкою Б, він «читає» її через психологічні категорії. І його власні реакції, які визначаються почуттями, очікуваннями та бажаннями, також можна зрозуміти лише в цих самих психологічних термінах. Через власні психічні процеси А сприймає психічні процеси Б. Цю позицію чітко сформулював Соломон Еш: Найважливішим фактом людської взаємодії є те, що вона завжди психологічно представлена в кожному з її учасників. У нашому ставленні до предмета сприйняття, мислення і почуття відбуваються з одного боку, тоді як у стосунках між людьми ці процеси мають місце з обох боків і співзалежать один від одного... Ми взаємодіємо між собою не так, як інфузорії, змінюючи хімічний склад середовища, і не так, як мурахи, через запах, а через почуття й думки, здатні враховувати почуття й думки інших (Соломон Еш, 1952, с. 142).

One might say psychological processes such as motives, intentions, sentiments, etc., are the core processes which manifest themselves in overt behavior and expression in many variable ways. The manifestations are then directly grasped by p, the observer, in terms of these psychological core processes; they would otherwise remain undecipherable. By looking through the mediation, p perceives the distal object, the psychological entities that bring consistency and meaning to the behavior; p's reaction is then to this meaning, not to the overt behavior directly, and this reaction is then carried back by the mediation to o, etc. Of course, such an analysis of the separate processes involved in perceiving the other person has ignored the usual interplay between p and o in which p's perception of o are constantly modified by what he believes are o's perceptions of p and of other matters. This interdependent give and take in interpersonal relations is nicely described by Merleau-Ponty. The topic, the nature of conversation, is a propos since it implies the cognition on the part of p of o's thoughts, wishes, intentions, etc:

In the experience of a conversation, a common ground constitutes itself between the other one and myself, my thought and his make up a single tissue, my words and his are called out by the phase of the discussion, they insert themselves in a common operation of which neither one of us is the sole creator. A double being comes about, and neither is the other one for me a simple behavior in my transcendental field, nor am I that for him, we are, one for the other, collaborators in a perfect reciprocity, our perspectives glide one into the other, we coexist within the same world. (Merleau-Ponty, 1945, p. 407.)

As a beginning, however, a simplified analysis in which the interpersonal relation is divided into steps, such as the behavior of o, the reaction of p to o, then the reaction of o to the reaction of p, etc., allows the detection of important perceptual processes, though we must bear in mind that these processes arise within one encompassing situation. Thus far, our stepwise analysis has brought out that the perceptual process in person

Можна сказати, що психологічні процеси, зокрема мотиви, наміри та почуття, становлять основу поведінки і проявляються в ній у різних формах. Саме ці прояви спостерігач розпізнає через відповідні психологічні процеси. Без цього вони залишалися б незрозумілими. Споглядаючи крізь опосередкування, спостерігач сприймає дистальний об'єкт, тобто психологічні сутності, які надають поведінці сталість і зміст. Його реакція спрямована на цей зміст, а не на зовнішню поведінку саму по собі, і вже потім, знову через опосередкування, вона передається іншій людині. Звісно, такий поділ процесів, пов'язаних зі сприйняттям іншої людини, не враховує звичної взаємодії між учасниками. У реальній взаємодії сприйняття іншого постійно змінюється залежно від того, як ми уявляємо його сприйняття нас самих і різних аспектів ситуації. Цей взаємозалежний обмін у міжособистісних стосунках влучно описав Моріс Мерло-Понті. Йдеться про природу розмови, адже вона передбачає пізнання думок, бажань і намірів іншого:

У досвіді розмови між мною та іншим формується спільний простір. Моя думка і його думка утворюють єдину тканину. Мої слова і його слова зумовлюються ходом розмови та включаються у спільну дію, творцем якої є кожен із нас. Виникає подвійне буття. Інший більше не є для мене простою поведінкою в моєму полі досвіду, так само як і я для нього. Ми постаємо один для одного співучасниками у повній взаємності. Наші перспективи переходять одна в одну, і ми співіснуємо в одному світі (Моріс Мерло-Понті, 1945, с. 407).

Для початку корисним є спрощений аналіз, у якому міжособистісну взаємодію поділяють на окремі кроки, наприклад поведінку O, реакцію P на O, а потім реакцію O на реакцію P тощо. Такий підхід дозволяє виявити важливі процеси сприйняття, хоча при цьому слід пам'ятати, що всі означені процеси відбуваються в межах однієї цілісної ситуації. Проведений дотепер поетапний аналіз показав, що у

perception goes on essentially between two core regions, the persons p and 0 , and that they are separated by a mediation that causally has a function different from that of the core regions. Generally p 's perceptions of o are coordinated to psychological dispositional properties of 0 , and not to the cues mediating those properties. True enough, the perception of o in these terms must have been mediated by some characteristics of overt behavior or by some features of the situation, but it seems that the interpretation of behavior in terms of "mentalistic" or psychological concepts often enhances understanding and prediction.

However, though the main process of social perception goes on between person and person spanning the mediation, and though often a first overall description can catch the essentials without considering the mediation, we also want to know how the mediation carries the process. After all, the perceiving person gets information about the environment only through the proximal stimuli. This, then, poses the important problem of relating the proximal stimuli to the end points (the foci of the perceptual arc), namely the contents of the environment on the one hand and the phenomena, the way these contents appear to us, on the other. Only then will we also be able to explain cases in which one person misunderstands another, or in which an action (a primary medium for the transmission of psychological characteristics) does not correspond to the intention of the agent. In later chapters we shall attempt to analyze the mediating processes of such psychological referents as intention, ability, and desire, by making explicit the raw material upon which the perceptual construction takes place. Here we should like to explore further certain general principles that aid the person in utilizing the ambiguous mediation in the service of veridical perception.

соціальному сприйнятті перцептивний процес відбувається насамперед між двома центральними зонами, тобто між особами P і O . Між ними лежить опосередкування, яке з казуального погляду виконує іншу функцію, ніж власне центральні зони. Загалом, сприйняття P щодо O узгоджується з психологічними диспозиційними властивостями O , а не з тими ознаками, через які ці властивості передаються. Безперечно, таке сприйняття мусить ґрунтуватися на певних рисах зовнішньої поведінки або на особливостях ситуації. Проте, тлумачення поведінки через психологічні поняття часто значно полегшує розуміння і дає змогу робити передбачення.

Водночас попри те, що основний процес соціального сприйняття відбувається між людьми й охоплює опосередкування, а початковий узагальнений опис нерідко дозволяє «схопити» головне без урахування опосередкування, нас усе ж цікавить, яким чином воно забезпечує перебіг процесу, позаяк людина отримує інформацію про середовище лише через проксимальні стимули. Саме тому важливим постає завдання пов'язати ці стимули з двома кінцевими точками перцептивного процесу: з одного боку – зі змістом середовища, а з іншого – з тим, яким цей зміст постає для нас у досвіді. Лише за таких умов ми зможемо пояснити випадки, коли одна людина неправильно розуміє іншу, або коли дія, що є основним засобом передавання психологічних характеристик, не відповідає намірам того, хто її здійснює. У наступних розділах ми спробуємо проаналізувати процеси опосередкування таких психологічних референтів, як намір, здатність і бажання, чітко окреслюючи вихідний матеріал, на якому вибудовується сприйняття. У цьому ж розділі ми зосередимося на деяких загальних принципах, які допомагають людині використовувати неоднозначне опосередкування для досягнення точного сприйняття.

CHAPTER 2. LEXICAL, SEMANTIC AND STYLISTIC FEATURES OF FRITZ HEIDER'S *THE PSYCHOLOGY OF INTERPERSONAL RELATION*

2.1. General Characteristics of the Source Text and Its Terminology

This subsection focuses on the main characteristics of the source text, including its genre, stylistic features, and terminology, as these aspects directly influence translation decisions.

The analysed text belongs to scientific psychological literature. Fritz Heider, its author, was an Austrian-American psychologist and one of the founders of social psychology. He is best known for his research on perception and attribution theory, which explains how people interpret the behaviour of others (Caffrey, 2023). This background is important, as it helps explain why the text contains a number of abstract concepts that are not always easy to translate.

His 1958 monograph is one of the key works in the field of interpersonal relations psychology. In it, the author develops the theory of naive psychology, or phenomenal causality – that explains how ordinary people interpret behaviour in everyday situations. Heider examines how people perceive others and form judgments about them. He explains that individuals use observable behavior to make inferences about others' intentions, emotions, and personality traits. In this way, people try to understand and predict how others think and act. The book lays the theoretical groundwork for a number of subsequent studies in cognitive and social psychology (Heider, 1958, p. 1). As Munday (2016, p. 47) notes, translation is closely connected with the transmission of knowledge and ideas across languages and cultures.

From a genre and stylistic perspective, the text can be defined as a scientific monograph. It is characterised by a clear structure, a logical progression of ideas, and consistent argumentation. The author's style combines academic precision with a relatively accessible presentation, which reflects Heider's intention to address not only specialists but also a wider audience interested in human psychology and behaviour. At the same time, the text contains a significant number of specialised terms, which require careful handling in translation (Nord, 2005, p. 42). As Nord points out, the translator of a scientific text must take into account both the communicative purpose of the text and the expectations of the target audience.

The psychological terminology in this work has several distinctive features that contribute to the complexity of translation. First, a large number of terms are composite, meaning that they consist of two or more components, such as *person perception*, *perceptual constancy*, *dispositional properties*, *stimulus configurations*, etc. Second, some terms have an interdisciplinary character: they are borrowed from physics, physiology or philosophy and re-interpreted in a psychological context (e.g. distal stimulus, proximal stimulus, equifinality). Third, certain units are authorial neologisms, that is, concepts introduced by Heider himself to describe phenomena that had no established names at the time of writing (e.g. *ratiomorphic model*, *vicarious functioning*). Fourth, some terms are latently polysemous: they have a clear psychological meaning within Heider's theory, but in common speech may mean something different (e.g. inference, life space, personality trait). Fourth, some terms are latently polysemous: they have a clear psychological meaning within Heider's theory, but in common speech may mean something different (e.g. inference, life space, personality trait). Such features often create difficulties in specialised translation because of the polysemy of terms and the absence of direct equivalents in the target language (Radetska, 2024, p. 120).

These characteristics reflect the complexity of specialised terminology, whose meaning often depends on scientific context and professional usage rather than on everyday language (Olohan, 2016, p. 91). It can be assumed that this terminological complexity is what makes a systematic account of translation decisions both necessary and worthwhile: readers of the Ukrainian text deserve not only an accurate but also a coherent and internally consistent rendering of Heider's conceptual system. It is worth noting that the present project differs in important respects from more freely adaptive forms of translation – transcreation, for instance, which Díaz-Millón and Olvera-Lobo (2021, p. 347) describe as combining linguistic transfer with cultural

adaptation and creative reimagining. Thus, scientific translation of the kind undertaken in the project is more strictly constrained by the source.

2.2. The Notion, Typology and Specific Translation Features of Psychological

In this subsection, an analysis is provided of the specific features of Heider's psychological terminology, the main difficulties it poses for translation, and the key patterns observable in the compiled sample of 102 terminological units. The material of analysis was compiled by continuous selection from the source text.

First of all, it should be noted that the translation is generally oriented towards preserving the scientific style of the original so as to maintain Heider's terminological system without replacing it with free paraphrase. On the one hand, this is justified from the point of view of scientific precision, but on the other, it creates the need to find equivalents for a number of specific authorial concepts that simply do not exist in the established Ukrainian psychological tradition. Baker (2018, p. 21) describes this problem as non-equivalence at word level, when the target language does not have a term with the same meaning as the source-language unit. Such gaps are common in authorial neologisms and interdisciplinary terms, which form a significant part of Heider's vocabulary.

One of the key features of Heider's psychological terminology is the use of binary oppositions: distal vs. proximal, social vs. nonsocial, central vs. peripheral, higher vs. lower. These pairs of terms form the conceptual axis of the theory of perception. In translation, they are, as a rule, reproduced consistently and symmetrically, which is important for maintaining the logical structure of the text. Faber and Cabezas-García (2019, p. 197) state that a considerable percentage of translation quality depends on finding optimal correspondences for specialised language units and terms. Consistent use of terminology therefore plays an important role in preserving conceptual relations within a scientific text.

Consider the following pairs of binary opposition terms:

(1-s) *It has also been referred to as the **distal stimulus** since it pertains to [...]* (Fritz Heider 1958, p. 23). – **(1-t)** Її також називають **дистальним стимулом**, адже йдеться про щось.

The technique of calque renders the structure of the term without any changes. Since the concept 'distal' in sensory psychophysiology has already entered Ukrainian scholarly usage, such a translation presents no difficulties for the reader.

(2-s) [...] *as they determine the **proximal stimulus pattern*** (Fritz Heider 1958, p. 24). – **(2-t)** [...] які формують **проксимальний стимул**.

Similar to the previous example – calque that reproduces both the semantics and the word-formation model of the English term.

(3-s) *Moreover, because many of the principles underlying **social perception** have parallels [...]* (Fritz Heider 1958, p. 21). – **(3-t)** Крім того, значна кількість принципів **соціального сприйняття** мають відповідники [...].

An established equivalent in psychological terminology; the translation is entirely natural.

(4-s) *We shall speak of "thing perception" or "**nonsocial perception**" when [...]* (Fritz Heider 1958, p. 21). – **(4-t)** У цьому розділі ми використовуємо термін «сприйняття речей» або «**несоціальне сприйняття**», коли [...].

Here we preserve the negating prefix 'non-', which corresponds to the Ukrainian morphological model 'не-', maintaining the symmetry of the binary pair.

Another group of terms relates to the description of the perceptual process. These units required particular attention, since in some cases a direct equivalent in the Ukrainian psychological tradition either does not exist or is insufficiently established. This issue is discussed in detail in the scholarship on scientific and technical translation (Byrne, 2006, p. 59; Olohan, 2016, p. 78).

(5-s) *This phenomenon is referred to as the **problem of perceptual constancy**.* (Fritz Heider 1958, p. 28) – **(5-t)** Саме це явище називають **перцептивною константністю**.

Calque. The term 'константність' is established in psychophysiology.

(6-s) *According to causal analysis, the perceptual process may be conceived of as a perceptual arc* (Fritz Heider 1958, p. 23). – (6-t) Згідно з каузальним підходом, процес сприйняття можна уявити як «перцептивну дугу».

Calque. A terminological metaphor borrowed from physiology; in translation, the same metaphorical model is preserved.

(7-s) *Brunswik describes his view of perception as a “ratiomorphic” model* [...] (Fritz Heider 1958, p. 27). – (7-t) Егон Брунsvік описує розуміння сприйняття як «раціоморфну» модель [...].

Borrowing. An original authorial neologism coined by Heider. There is no established equivalent in Ukrainian, so the decision to use transcription is justified.

(8-s) *Vicarious functioning, then, lies at the heart of* [...] (Fritz Heider 1958, p. 29). – (8-t) Отже, замісне функціонування лежить в основі [...].

Modulation. ‘Vicarious’ literally means ‘acting in place of another’. The term ‘замінне’ (substitutional) conveys the same content in a more natural Ukrainian word-formation model.

(9-s) [...] *then the proximal stimuli appear in the life space as sensation* (Fritz Heider 1958, p. 24). – (9-t) [...] тоді проксимальні стимули постають у життєвому просторі в якості відчуттів.

Calque. A classic concept that has an established Ukrainian equivalent in the social-psychological literature.

(10-s) *Coordination with dispositional properties* (Fritz Heider 1958, p. 29). – (10-t) Узгодження з диспозиційними властивостями.

Calque. The Latin-based adjective ‘dispositional’ is reproduced in Ukrainian via the standard ‘-ійний’ adjectival suffix.

This last example illustrates a broader pattern: for terms of Latin or Greek origin that are well established in international scientific discourse, calque tends to produce natural-sounding Ukrainian equivalents, since both English and Ukrainian have absorbed these roots through parallel channels of terminological borrowing.

The challenges are considerably greater with terms that carry idiomatic or figurative connotations in the source language. Munday (2016, p. 62) notes that translators often resort to modulation when dealing with metaphorical or figurative technical language, where a literal rendering would be semantically misleading. This observation is well supported by the material under study:

(11-s) *It has also been referred to as the percept, the phenomena, and the terminal focus* [...] (Fritz Heider 1958, p. 24). – (11-t) Його також називають перцептом, феноменом або кінцевою точкою.

Modulation. The word ‘focus’ in the context is rendered as ‘точка’ (point) rather than ‘фокус’, which is justified by the spatial metaphor Heider employs.

(12-s) [...] *the initial focus inasmuch as it is the starting point of the perceptual arc* (Fritz Heider 1958, p. 23). – (12-t) [...] називає вихідною точкою, оскільки з неї починається перцептивна дуга.

Modulation. ‘Initial’ is rendered as ‘вихідна’ (starting, departure), which shifts the emphasis from temporal sequence to spatial or logical origin. This is a subtle but meaningful modulation.

(13-s) *Later we shall examine the conditions that impede veridical perception* [...] (Fritz Heider 1958, p. 29). – (13-t) Пізніше ми розглянемо умови, що перешкоджають точному сприйняттю [...].

Modulation. ‘Veridical’ (from Latin *verus* + *dicere*, meaning ‘truth-telling’) is replaced by the plainer ‘точно’ (accurate, precise). The semantic content is preserved but the etymological layer is lost; this is an acceptable trade-off in terms of readability.

Overall, the analysis shows that the translation of Heider’s psychological terminology is mainly based on consistency and preservation of the original conceptual system. The most common translation techniques in the analysed material are calque and modulation, while

borrowing is mostly used for authorial neologisms that do not have established Ukrainian equivalents. Terms of Greek and Latin origin are usually translated naturally because similar terminological models already exist in the Ukrainian scientific discourse. At the same time, metaphorical and semantically complex terms require more adaptation in translation. Therefore, translating psychological terminology involves not only finding lexical equivalents but also preserving the scientific logics of the original text.

2.3. Translation Techniques and Challenges of Rendering the Meaning of Psychological Terminology

This subsection examines the main translation techniques used in rendering Heider's psychological terminology into Ukrainian. The analysis is based on 102 terminological units selected from the source text. Particular attention is paid to how different techniques help preserve scientific accuracy, terminological consistency, and clarity of meaning. The material is organised according to the classification proposed by Molina and Hurtado Albir (2002), beginning with the most frequent techniques and moving to less common cases. Examples from the translation are analysed in order to demonstrate the reasons behind specific translation choices and the difficulties they were intended to resolve.

1. Calque

Calque is a literal translation of a term's components that preserves the word-formation model of the source language (Molina & Hurtado Albir, 2002, p. 499). In the material under study, this is by far the most frequently used technique, accounting for 65 cases (63.7%). The high frequency of calque is not surprising: the majority of Heider's terminological base consists of Latin- or Greek-derived compound adjective-noun phrases that have structurally equivalent counterparts in Ukrainian scientific vocabulary.

(14-s) [...] the **perceptual process** in person perception goes on essentially between [...] (Fritz Heider 1958, p. 34). – *(14-t)* [...] у сприйнятті людини **перцептивний процес** відбувається насамперед між [...].

The two-component English term is reproduced as an equivalent two-component Ukrainian noun phrase.

(15-s) *Our orientation is directed toward explicating some of the naive, implicit principles that underlie perception, principles that connect the **stimulus configurations** [...]* (Fritz Heider 1958, p. 21). – *(15-t)* Наш підхід полягає у з'ясуванні питання, як пов'язані **конфігурації стимулів** і їх сприйняття у повсякденному досвіді [...].

The term is translated through direct structural and semantic calquing. Both components of the phrase are rendered literally without changes in order or meaning, which preserves terminological accuracy and aligns with established scientific usage.

(16-s) [...] attitude, which has been aptly described as **naive realism** [...] (Fritz Heider 1958, p. 22). – *(16-t)* [...] установка, яку влучно називають «**наївним реалізмом**» [...]. Calque of a philosophical term borrowed into psychology.

(17-s) [...] *we do not have simple methods to define psychological processes objectively* (Fritz Heider 1958, p. 29). – *(17-t)* [...] ми не маємо простих способів об'єктивно вимірювати психологічні процеси.

We used the established Ukrainian psychological term 'психічні' rather than the more literal 'психологічні'.

Calque is particularly effective in the translation of scientific terminology because many specialised terms are formed from internationally shared Greek and Latin elements. Gjuran-Coha (2024, p. 69) describes calquing as "a precious means of terms creation." The high frequency of calque in the analysed material suggests an attempt to preserve terminological compactness and avoid unnecessary expansion of the source-language structures.

2. Modulation

Modulation involves a change in point of view or cognitive perspective in relation to the source text (Molina & Hurtado Albir, 2002, p. 501; Newmark, 1988, p. 88). In the material under study, modulation is the second most frequent technique, accounting for 23 cases (22.5%). It is applied where a literal translation would lead to incomprehensibility or an unnatural result in Ukrainian.

(18-s) [...] *within the person that leads from this **raw material** to the awareness of the other* (Fritz Heider 1958, p. 21) – (18-t) [...] у результаті якої на основі **вихідного матеріалу** формується усвідомлення іншої людини.

‘Raw’ literally means ‘unprocessed’. However, ‘вихідний матеріал’ conveys the same content in scholarly discourse: material that has not yet been processed is a starting point. This is a classic example of modulation through change of imagery with preservation of content.

(19-s) [...] *neither object nor phenomenon show invariant relations to the **mediation*** (Fritz Heider 1958, p. 29). – (19-t) [...] ані сприйманий образ не перебувають у стабільному зв’язку з **опосередкуванням**.

‘Mediation’ in a literal translation would be ‘посередництво’ or ‘медіація’. However, ‘опосередкування’ is an established and precise equivalent in the psychological and philosophical tradition.

(20-s) *whereas the proximal stimuli entering the organism, the so-called raw material, involve more **peripheral** or lower **layers*** (Fritz Heider 1958, p. 24). – (20-t) Натомість проксимальні стимули, які надходять до організму й становлять так званий «вихідний матеріал», пов’язують із **периферійними** або нижчими **рівнями**.

‘Layers’ literally means ‘шари’. ‘Рівні’ is a somewhat broader and more abstract concept, but in the psychological context it is more precise: the reference is to hierarchical organisation, not physical layers. This is modulation through conceptual clarification.

(21-s) *The changes, when identified with a constant **figural unit** [...]* (Fritz Heider 1958, p. 32). – (21-t) Зміни, коли їх пов’язують зі сталою **цілісною фігурою** [...].

‘Unit’ literally means ‘одиниця’. The translation ‘цілісна фігура’ shifts the emphasis from separateness to completeness – corresponding to the Gestalt-psychological subtext of the concept in Heider.

(22-s) [...] *in terms of motives in order that the succession of changes becomes a **connected sequence*** (Fritz Heider 1958, p. 32). – (22-t) [...] щоб послідовність змін перетворилася на **зв’язний процес**.

‘Sequence’ means ‘послідовність’. ‘Процес’ is a broader concept, but in context it better describes the dynamic nature of the phenomenon Heider had in mind.

(23-s) [...] *completing its function of providing an awareness of the “environmental reality.”* (Fritz Heider 1958, p. 24). – (23-t) [...] ту ланку, яка дає усвідомлення «реальності довкілля» .

‘Environmental’ is rendered as the genitive ‘довкілля’ (of the surroundings), which is more natural in Ukrainian.

Modulation is particularly justified when source-language terms would sound awkward or unnatural if translated literally into the target language. Putranti (2018, p. 98) notes that this procedure is usually applied when literal translation would produce an unnatural result. Both types of modulation are represented in the material under study.

3. Borrowing

Borrowing refers to the direct transfer of a source-language term into the target text, either in its original form or with graphic, morphological, or phonetic adaptation. Molina and Hurtado Albir (2002, p. 510) define borrowing as taking “a word or expression straight from another language.” Within this broader technique, transcription can be viewed as a specific subtype, as it involves reproducing the phonetic form of the source term in the target language rather than translating its meaning. Thus, in the present study, transcription is not treated as an independent technique but as a particular realization of borrowing.

(24-s) *Perhaps in cases in which the raw material and the **percept** are so clearly separated [...] (Fritz Heider 1958, p. 26).* – (24-t) Можливо, у тих випадках, коли вихідний матеріал і **перцепт** настільки чітко відокремлені [...].

Borrowing through pure transcription. The term has no established Ukrainian equivalent, and the phonetically adapted form ‘перцепт’ is used in Ukrainian scholarly discourse.

(25-s) *The terms, **representation** or image of the object have been used to describe this awareness (Fritz Heider 1958, p. 24).* – (25-t) Це усвідомлення позначають термінами «**репрезентація**» або «образ об’єкта».

Borrowing via transcription of an internationalised term. Both the English and Ukrainian forms derive from the Latin ‘repraesentatio’, which facilitates cross-linguistic transfer without semantic loss.

(26-s) *Brunswik describes his view of perception as a “**ratiomorphic**” model [...] (Fritz Heider 1958, p. 27).* – (26-t) Егон Брунсвік описує розуміння сприйняття як «**ратіоморфну**» модель [...].

Borrowing through transcription of an authorial neologism. The term was coined by Brunswik to describe a cognitive process resembling rational inference; since it has no established equivalent in Ukrainian, borrowing remains the most adequate technique.

(27-s) *In ordinary discourse one is likely to speak of inference or **diagnosis** rather than [...] (Fritz Heider 1958, p. 27).* – (27-t) У повсякденній мові ми частіше говоримо про висновок або **діагноз**, а не про [...].

Borrowing of an internationalised medical and psychological term, already fully integrated into Ukrainian usage.

As Faber and Cabezas-García (2019, p. 198) note, if both language-cultures already possess terms for the same entities, translation can be achieved with “a reasonable degree of accuracy”. This observation is fully supported by the examples above, especially ‘percept’ and ‘ratiomorphic’, which belong to Heider’s individual terminological system and have been adopted across languages in phonetically adapted forms.

4. Description

Description is applied when neither borrowing nor calque produces an acceptable result, usually because no equivalent exists in the target language, or because a direct translation would be incomprehensible to the reader (Newmark, 1988, p. 83). In our project, this technique was used for the most complex authorial terms, accounting for 2 cases (2.0%).

(28-s) *The patient substitutes one form of behavior for another as he attempts to achieve his goal (**equipfinality**) (Fritz Heider 1958, p. 29).* – (28-t) Пацієнт, прагнучи досягти мети, **замінює одну форму поведінки іншою**.

The term means the ability of different pathways to lead to the same result. In Ukrainian scholarly tradition, the word ‘еквіфінальність’ does exist in highly specialised texts, but it is rare, so the descriptive translation is more comprehensible to a general reader.

(29-s) *The clinician perceives these behaviors, as they substitute for one another, as cues which also substitute for one another (**equipotentiality**) (Fritz Heider 1958, p. 29).* – (29-t) Клініцист сприймає ці різні форми поведінки як **ознаки, що можуть взаємно замінювати одна одну**.

Another complex authorial term. The descriptive translation clearly conveys the essence of the concept, though it significantly increases the length of the term. From the point of view of terminological compactness this is a drawback, but in the absence of an established equivalent such a decision is justified.

Maeve Olohan (2016) emphasises the importance of accuracy and clarity in scientific translation, particularly when dealing with specialised terminology. In such cases, if no concise equivalent is available, the translator may need to use a more explicit or expanded rendering in order to convey the concept correctly. This consideration is directly relevant to the examples analysed in this study.

5. Particularisation and Generalisation

Particularisation involves choosing a narrower, more specific meaning of a word in translation; generalisation, conversely, a broader one (Molina & Hurtado Albir, 2002, p. 500). In the material under study, particularisation accounts for 2 cases (2.0%) and generalisation for 4 cases (3.9%).

(30-s) [...] *have grouped the studies into three categories: the recognition of emotions in others, the accuracy of appraisals of other personalities, and the process by which personality impressions are formed* (Fritz Heider 1958, p. 20). – **(30-t)** [...] поділили їх на три групи: розпізнавання емоцій інших людей, точність **оцінювання особистісних характеристик** і процес формування вражень про особистість.

Particularisation. ‘Personalities’ (особистості) is replaced by ‘особистісних характеристик’ specifying that the reference is not to personalities as a whole, but to their individual traits and features.

(31-s) *The constructive part of the perceptual process within the person is sometimes spoken of as involving central or higher phenomena* [...] (Fritz Heider 1958, p. 24) – **(31-t)** Конструктивну частину процесу, що відбувається у свідомості людини, інколи описують як таку, що задіює центральні або **вищі рівні сприйняття**.

Particularisation. ‘Phenomena’ (явища) is replaced by ‘рівні’ (levels), which is a narrower concept. In this case Heider meant precisely hierarchical levels, so the particularisation is justified.

(32-s) [...] *such crucial distal stimuli as wishes, needs, beliefs, abilities, affects, and personality traits*. (Fritz Heider 1958, p. 28). – **(32-t)** [...] таких важливих об’єктів, як бажання, потреби, переконання, здібності, **емоційні стани** та риси особистості.

Generalisation. The term ‘affects’ has a precise meaning in psychology, referring to intense, short-lived emotional reactions. I translated it as a broader term that covers any kind of emotional experience.

(33-s) [...] perceptions, intentions, desires, pleasures, abilities, and **sentiments** of another person (Fritz Heider 1958, p. 26). – **(35-t)** [...] сприйняття, наміри, бажання, задоволення, здібності та **почуття** іншої людини.

Generalisation. ‘Sentiments’ in psychology refers to complex, long-lasting emotional attitudes. I use a broader word that covers emotional experience in general, without the psychological precision of the original term.

Olohan (2016, p. 113) notes that translators of scientific texts tend to prioritise clarity and naturalness over strict lexical fidelity when dealing with culturally or conceptually unmarked terms. This observation is well borne out in the instances of generalisation found in this material, as in each case, the omitted element is recoverable from context.

Based on the analysis of 102 terminological units from the sample, the following distribution of translation techniques can be presented. The most frequent technique is calque (65 cases, or 63.7%), which is determined by the structural proximity of English and Ukrainian in the field of scientific terminology and the transparency of most terminological components. Modulation is the second most frequent technique (23 cases, or 22.5%): it is applied where a literal translation would lead to incomprehensibility or violation of linguistic norms. Borrowing accounts for 6 cases (5.9%) and primarily concerns authorial neologisms and international terms. Generalisation was recorded in 4 cases (3.9%); particularisation and description each appear in 2 cases (2.0%). These figures are presented in Appendix A in a detailed table.

Overall, the analysis demonstrates that the translation of Heider’s psychological terminology is primarily based on preserving conceptual accuracy, terminological consistency, and clarity of meaning. The predominance of calque reflects the structural compatibility of English and Ukrainian scientific terminology, while modulation and description are mainly used when literal rendering would sound unnatural or fail to convey the intended meaning. Borrowing is most frequently applied to authorial neologisms and internationalised terms that lack established Ukrainian equivalents.

CONCLUSIONS

This translation project focused on the analysis of psychological terminology in Fritz Heider's book *The Psychology of Interpersonal Relations* (1958) and the challenges of its translation into Ukrainian. The research material comprised 102 terminological units selected by continuous sampling from the source text. The theoretical basis consisted of the classification of translation techniques by Molina and Hurtado Albir (2002).

In the course of the research, the following tasks were accomplished:

1. The source text was characterised: its genre (scholarly monograph), stylistic features, and place within the discipline of psychology were established. It was found that Heider's book combines academic precision with a comparatively accessible presentation, and that its terminology is partly authorial and partly borrowed from physiology and philosophy.

2. The main features of Heider's psychological terminology were identified: composite (binary and multi-component) terms, authorial neologisms, terms borrowed from adjacent disciplines (physics, physiology, philosophy), and latently polysemous units. Binary oppositions proved to be a structurally important organising principle of Heider's terminological system.

3. Specific translation decisions were analysed, and the techniques applied to each of the 102 terms in the sample were determined. It was established that the dominant technique is calque (65 cases, 63.7%), followed by modulation (23 cases, 22.5%), borrowing (6 cases, 5.9%), generalisation (4 cases, 3.9%), and particularisation and description (2 cases each, 2.0%).

4. Characteristic tendencies and individual problematic points of the translation were identified. In particular, in several cases generalisation leads to partial loss of meaning (e.g. stimulus pattern → стимул; successive perspective views → послідовні види). At the same time, the majority of complex authorial terms were translated with great care: where no compact equivalent could be found, I resorted to descriptive translation, which, though increasing the volume of the text, ensures comprehensibility for the target-language reader.

The perspectives for further research may include a comparative analysis of several translations of Heider's text into different languages, which would allow cross-linguistic patterns in the translation of his terminological system to be identified. A reception study examining how widely the terminological decisions have been adopted in Ukrainian-language psychological discourse would also constitute a valuable contribution.

REFERENCES

1. Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation* (3rd ed.). Routledge.
2. Byrne, J. (2006). *Technical translation: Usability strategies for translating technical documentation*. Springer.
3. Caffrey, C. (2023). *Fritz Heider. EBSCO Research Starters*. Retrieved April 14, 2026, from <https://www.ebsco.com/research-starters/biography/fritz-heider>
4. Cambridge Dictionary. Retrieved February 12, 2026, from <https://dictionary.cambridge.org/>
5. Collins Online Dictionary / Definitions, Thesaurus and Translations. Retrieved February 15, 2026, from <https://www.collinsdictionary.com/>
6. Díaz-Millón, M., & Olvera-Lobo, M. D. (2021). Towards a definition of transcreation: A systematic literature review. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*, 31(2), 347–364.
7. Faber, P., & Cabezas-García, M. (2019). Specialized knowledge representation: From terms to frames. *Research in Language*, 17(2), 197–211.
8. Gjuran-Coha, A. (2024). Calquing as a productive means of medical terms creation. *MAP Education and Humanities*, 5, 68–80.
9. Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. John Wiley & Sons.
10. Kozachuk, A. (2023). Perekladats'ki transformatsii ta pryiony: terminolohichni vyklyky u perekladoznavstvi [Translation transformations and techniques: Terminological challenges in translation studies]. *Nova Filolohiia*, 89, 129–136.
11. Molina, L., & Hurtado Albir, A. (2002). Translation techniques revisited: A dynamic and functionalist approach. *Meta*, 47(4), 498–512.
12. Munday, J. (2016). *Introducing translation studies: Theories and applications* (4th ed.). Routledge.
13. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
14. Nord, C. (2005). *Text analysis in translation: Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis* (2nd ed.). Rodopi.
15. Olohan, M. (2016). *Scientific and technical translation*. Routledge.
16. Radetska, S. (2024). Challenges and innovations in scientific and technical translation: Terminological complexities and “false friends”. *The Modern Higher Education Review*, 9, 119–131.
17. Oxford English Dictionary. Retrieved February 21, 2026, from <https://www.oed.com/>
18. Putranti, A. (2018). Modulation: A translation method to obtain naturalness in target language texts. *Journal of Language and Literature*, 18(1), 98–101.

APPENDICES

Appendix A. Distribution of Translation Techniques in the Sample

